

BURSA İLİ VE ÇEVRESİNDE YETİŞTİRİLEN KARACABEY MERİNO SU KOYUNLARIN YAPAĞI VERİMİ VE ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hasan BAŞPINAR¹

Mustafa OĞAN¹
Erdoğan ŞENER²

E. Seval BATMAZ¹

A study on the fleece yield and characteristics of Karacabey Merino sheep reared in Bursa province and its surround.

SUMMARY

The aim of this study was to determine the fleece weight and fleece characteristics of Karacabey Merino sheep reared in Bursa province and its surround. The differences between values on fleece weights and fleece characteristics of various breeding regions were found statistically significant ($P < 0.05$).

The family reared in Karacabey State Farm and Bandırma State Sheep Breeding Research Institute were showed higher performances on fleece weights and fleece characteristics when compared with other area studied.

KEY WORDS : Karacabey Merino sheep, fleece yield, fleece characteristics.

GİRİŞ

Dünyada sanayileşmenin başlaması yünü sanayiinin öncülüğü ile olmuştur. Ülkemiz sanayiinde de öncülüğü yünü dokuma sanayinin çektiği görülmektedir. Ülkemiz 55.000 ton yapağı üretimi ile dünya sıralamasında önemli bir yer almaktadır. Bu toplam miktarın ancak 1.500 ton kadarı Merinos yapağısıdır (3).

Tekstil endüstrimizin ihtiyacı olan ince ve bir örnek yapağı miktarının yerli üretimden sağlanmaya çalışılması zorunlu hale gelmektedir; çünkü dünya Merinos yapağısı üretiminin 3/4'ünü üreten belli başlı ülkeler yapağı üretiminden daha fazla kar elde etmek amacıyla işlenmemiş yapağı yerine yarı ve tam mamül yapağı ihraç etme gayretine girmiş bulunmaktadır. Bu durum ülkemizin çeşitli yıllarda mevcut olabilecek döviz darlıklarında yünü sanayiimizin her yıl artan Merinos yapağısı ihtiyacını karşılamakta zorluklarla karşı karşıya kalabileceğini göstermektedir. Ayrıca Bursa Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketi ve Merinos fabrikası yapağı alımlarında Karacabey Merinosu yetiştirme bölgelerine göre yapağı kalitesi yönünden büyük farklılıkların bulunduğunu bildirmişlerdir.

Karacabey Tarım İşletmesinde yetiştirilen Merinos dişi toklular, kirliliği verimi, lüle uzunluğu ve elyaf çapı sırasıyla 2.7 kg, 6.3 cm ve 22.6 mikron tespit edilmiştir (8).

Örkiz (7) Karacabey Merinosu dişi tokluların kirliliği verimi, lüle uzunluğunu ve elyaf çapını sırasıyla 3.39 kg, 7.84 cm ve 23.02 mikron tespit etmiştir.

Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsünde yetiştirilen Karacabey Merinosu dişi toklularda kirliliği verimi, lüle uzunluğu ve elyaf çapı sırasıyla 3.34 kg, 6.32 cm ve 20.41 mikron bulunmuştur (6).

Yalçın ve ark. (9) Konya Hayvancılık Araştırma Enstitüsündeki Orta Anadolu Merinosu sürüsünün 1969-1971 yıllarındaki verimlerini inceleyerek dişi toklularda kirliliği verimini, lüle uzunluğunu ve elyaf çapını sırasıyla 3.7 kg, 9.3 cm ve 22.3 mikron bulmuşlardır.

Başpinar (2) Bolu ili yetiştirici koşullarındaki Orta Anadolu Merinosu dişi toklularda kirliliği verimi, lüle uzunluğu ve elyaf çapını

ÖZET

Bu araştırma Bursa ili ve çevresinde Karacabey Merinosu koyunların yapağı verimi ve özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yapağı verimi ve yapağı özellikleri yönünden değişik yetiştirme bölgelerinde tespit edilen değerler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($P < 0.05$).

Karacabey Tarım İşletmesi ve Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Karacabey Merinosu dişi toklularını kirliliği verimi ve yapağı özellikleri yönünden Bursa merkez ve çevre ilçe köylerindeki aynı genotip dişi toklulardan üstün performans göstermiştir.

ANAHTAR KELİMELER : Karacabey Merinosu, yapağı verimi, yapağı özellikleri.

sırasıyla 2.06 kg, 8.45 cm ve 23.46 mikron tespit etmiştir.

Konya Hayvancılık Araştırma Enstitüsünde yetiştirilen Orta Anadolu Merinosu anaç koyunlarında ortalama ondülasyon adedi 11.62 tespit edilmiştir (1).

Bu çalışmada yukarıda açıklanan sebeplerle, tekstil sanayiimizin ihtiyacı olan ince ve bir örnek yapağının bir bölümünü karşılayan Karacabey Merinosunun yoğun olarak yetiştirildiği Bursa ili ve çevresinde yapağı verimi ve yapağı özellikleri yönünden genel durumun belirlenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın materyalini Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsünden 100 baş, Karacabey Tarım İşletmesinden 100 baş, Karacabey ilçesi Ortasarıbey köyünden 57 baş, İnegöl ilçesi Boğaz köyü ve Sungur paşa köylerinden 36 baş, Bursa Merkez Konaklı, Çatağıl ve Akçalar köylerinden 63 baş, Yenişehir ilçesi Karacaali ve Karaköy köylerinden 57 baş ve Mustafa Kemal Paşa ilçesi Demireli ve Üçbeyli köylerinden 56 baş olmak üzere toplam 469 baş Karacabey Merinosu dişi toklu oluşturmuştur.

Kırkımlar 1-20 Mayıs tarihleri arasında yapılmış ve her dişi toklunun kirliliği verimi 50 g duyarlılıkla tartılarak kaydedilmiştir. Kırkım öncesinde dişi tokluların son kaburga üstü bölgesinden takriben 10 g kadar yapağı örnekleri alınarak, bunlar elyaf çapı, lüle uzunluğu ve ondülasyon yönlerinden Bursa Yapağı laboratuvarında İmeryüz ve Sandıkçıoğlu (5), tarafından belirtilen metodlara göre incelenmiştir.

Elyaf çapının tespitinde enine kesit metodu (cross-section) kullanılmıştır. Bu metodda Hardy'nin makta aletindeki kesit 500 defa büyütlen mikrojeksiyon altında incelenmiş, 125 cm²'lik saha içine düşen elyaf adetleri sayılarak, elyaf kesitlerinin birbirlerine temas durumlarına göre gevşek, normal altı, normal ve sık olarak düzenlenen cetvelde kaç mikrona tesadüf ettikleri bulunmuştur. Sayım yapılırken 125 cm²'lik dikdörtgenin 2 kenarında bulunan ve temas eden elyaf kesitleri sayılmamış, diğer iki kenardakiler sayılmıştır.

Lüle uzunluğu, yapağı numunesinden 10 lülenin uzunluğu cetvelle ölçülüp ortalamasının alınmasıyla bulunmuştur.

Ondülasyon adedi, lüle uzunluğu ölçümü için kullanılan lülelerin ortasından 2.5 cm deki ondülasyon adedi sayılarak tespit edilmiştir.

Değişik yetiştirme bölgelerinde Karacabey Merinosu dişi tokluların kirliliği yapağı verimleri ve yapağı özelliklerine ait verilerin değerlendirilmesinde varyans analizi uygulanmıştır (4).

BULGULAR

Bursa ili ve çevresindeki Karacabey Merinosu dişi tokluların kirliliği yapağı verimi, elyaf çapı, lüle uzunluğu ve ondülasyona ait ortalama değerleri Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde kirliliği yapağı verimi, elyaf çapı, lüle uzunluğu ve ondülasyon yönünden yetiştirme bölgeleri arasındaki fark istatistiki önemde bulunmuştur ($P<0.05$).

Kirli yapağı verimi en yüksek Karacabey Tarım İşletmesi dişi toklularında (5.33 kg) ve en düşük Mustafa Kemal Paşa köylerindeki dişi toklularda (2.45 kg) tespit edilmiştir. Karacabey Tarım İşletmesi dişi tokluların kirliliği miktarı ile diğer bölgelerdeki dişi tokluların bu verimle ilgili miktarları arasındaki fark istatistiki önemde bulunmuştur ($P<0.05$).

Elyaf inceliği yönünden en kalın Mustafa Kemal Paşa köylerindeki dişi toklularda (21.31 mikron), en ince ise Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü dişi toklularında (18.75 mikron) bulunmuştur. Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü dişi tokluların elyaf inceliği ile diğer yetiştirme bölgelerinde tespit edilen elyaf incelikleri arasındaki fark istatistiki önemde çıkmıştır ($P<0.05$). Lüle uzunluğu en fazla Karacabey Tarım İşletmesi dişi toklularında (10.0 cm),

en az Mustafa Kemal Paşa köylerindeki dişi toklularda (6.15 cm) tespit edilmiştir. Karacabey Tarım İşletmesi dişi toklularına ait lüle uzunluğu değeri ile aynı verim özelliği ile ilgili diğer yetiştirme bölgelerinde saptanan değerler arasındaki fark istatistiki önemde bulunmuştur ($P<0.05$).

Ondülasyon adedi en fazla Karacabey Tarım İşletmesi dişi toklularında (18.86 adet) en az Bursa Merkez köyleri dişi toklularında (15.25 adet) bulunmuştur. Karacabey Tarım İşletmesi dişi toklularda tespit edilen ondülasyon adedi ile bu verim ile ilgili Karacabey köylerine ait değer hariç diğer bölgelerde tespit edilen değerler arasındaki fark istatistiki önemde çıkmıştır ($P<0.05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, tespit edilen genel kirliliği yapağı verimi (4.11 kg) değeri diğer araştırmalarda saptanan bu verim özelliği ile ilgili değerlerden (2, 6, 7, 8 ve 9) yüksektir.

Genel elyaf çapı değeri ise (20.22 mikron) literatür kısmında bildirilen 2, 7, 8 ve 9 nolu araştırmalara ait elyaf çapı değerlerinden düşük 4 nolu araştırmadaki elyaf çapı değeri ile benzer düzeydedir.

Bu araştırmada bulunan genel lüle uzunluğu (7.50 cm) değeri, 8 ve 6 nolu araştırmada bu verim özelliği ile ilgili verilen değerlerden yüksek 7, 9 ve 2 nolu araştırmalardaki değerlerden düşüktür.

Bu araştırmadaki elyaf çapı ve lüle uzunluğu değerlerinin literatür kısmında bildirilen 9 ve 2 nolu araştırmalardaki aynı verim

Tablo 1. Karacabey Merinosu Koyunlarda Kirliliği Yapağı Verimi ve İncelenen Yapağı Özellikleri Ortalamaları

Yetiştirme Bölgeleri		İncelenen Özellikler			
		Kirli Yapağı Verimi (kg)	Elyaf Çapı (μ)	Lüle Uzunluğu (cm)	Ondülasyon (adet)
Yenişehir	n	32	57	57	57
	\bar{x}	5.00 a	20.60 a	6.98 a	16.63 ac
	$S_{\bar{x}}$	0.13	0.05	0.20	0.30
Bursa Merkez	n	33	63	63	63
	\bar{x}	3.34 b	20.69 a	6.65 da	15.25 b
	$S_{\bar{x}}$	0.09	0.06	0.15	0.37
Karacabey Tarım İşletmesi	n	100	100	100	100
	\bar{x}	5.33 c	19.97 b	10.00 b	17.60 da
	$S_{\bar{x}}$	0.06	0.06	0.14	0.19
Bandırma Koyunculuk Arşt. Enstitüsü	n	100	100	100	80
	\bar{x}	4.20 d	18.75 c	7.80 c	18.86 e
	$S_{\bar{x}}$	0.05	0.07	0.11	0.23
Karacabey	n	57	57	57	57
	\bar{x}	3.63 be	20.77 a	6.21 d	17.80 de
	$S_{\bar{x}}$	0.06	0.06	0.09	0.26
İnegöl	n	36	36	36	36
	\bar{x}	3.73 e	21.06 d	6.23 d	15.86 b
	$S_{\bar{x}}$	0.13	0.04	0.02	0.41
M.Kemalpaşa	n	56	56	56	56
	\bar{x}	2.45 f	21.31 d	6.15 d	16.00 cb
	$S_{\bar{x}}$	0.08	0.04	0.17	0.35
Genel	n	414	469	469	449
	\bar{x}	4.11	20.22	7.50	17.06
	$S_{\bar{x}}$	0.05	0.04	0.08	0.12
F değeri		153.45*	197.06*	94.04*	19.95*

*: Aynı sütunda farklı harfler taşıyan gruplar arası farklar önemlidir ($P<0.05$)

özellikleriyle ilgili değerlerden düşük çıkması yaş ve genotip farklılıklarından ileri gelmektedir. Genel ortalama ondülasyon adedi 17.06 Akmaz ve ark. (1) nin aynı verim özelliği ile ilgili bildirdiği değerden yüksektir.

Araştırma bütünüyle değerlendirildiğinde Karacabey Tarım İşletmesi ve Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Karacabey Merinosu dişi tokluları kirliliği verimi ve yapağı özellikleri yönünden Bursa merkez ve çevre ilçe köylerindeki aynı genotip dişi toklulardan üstün performans göstermiştir. Bu durum her iki kurumda yapağı verimi ve özellikleri yönünden ayıklama, seleksiyon, bakım ve beslemenin daha iyi olduğunu ortaya koymaktadır.

Tekstil sanayiinin kaliteli kumaş dokumaya uygun yapağı ihtiyacının %10'unu karşılayan Merinos yapağısının ihtiyacın çok gerisinde olması ve bu miktarda kalite yönünden önemli bir varyasyon göstermesi sanayicinin pahalıda olsa dokumaya elverişli yapağıyı yurt dışından ithal etmesine ve buna bağlı olarak da ülke içinde üretilen Merinos yapağısının gerçek değerinin belirlenmemesine neden olmaktadır.

Bu araştırma sonuçları ve Türk tekstilindeki yapağı miktarı ve kalitesi sorunları, Karacabey Merinosu koyun sayısının %99'ununda yetiştirici elinde olduğu düşünülürse bu genotipte yapağı verimi ve özellikleri yönünden ayıklama, seleksiyon, bakım ve besleme konularında titizlikle üzerinde durulması gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Akmaz A, Akçapınar H, Kadak R, İnal Ş (1991) Gebeliğin son döneminde farklı düzeyde beslemenin Konya Merinos koyunlarında süt verimi ve yapağı verim ve kalitesi üzerine etkileri, Doğa-Tr. J. Veterinary and Animal Sciences. 15 , 229-240.
2. Başpınar H (1985) Türkiye'deki başlıca koyun ırklarının Yarı-entansif koşullardaki döl, süt ve yapağı verimi performansları üzerinde mukayeseli bir araştırma. İstanbul Üniv. Vet. Fak. Derg. 11 (2) 43-66.
3. Devlet İstatistik Enstitüsü (1986) Tanım İstatistikleri Özeti, Ankara.
4. Düzgüneş O, Kesici T, Gürbüz F (1983) İstatistik Metodları -I, A. Ü. Zir. Fak. Yayınları, 861, Ankara.
5. İmeryüz F, Sandıkçıoğlu M (1968) Koyun yetiştiriciliğinde yapağı. Lalahan Zoot. Araşt. Enst. Yayınları, 22, Ankara.
6. Oğan M (1988) Türk Merinosu koyunların büyüme döl ve yapağı verim özelliklerine bazı çevre faktörlerinin etkisi ve bu özelliklere ait parametrelerin tayini üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
7. Örkiz M (1975) Karacabey ve Konya Merinos koyunlarının Orta Anadolu şartlarında adaptasyon durumları. Lalahan Zoot. Araşt. Enst. Derg., 15, 3-4.
8. Öznacar K (1975) Karacabey ve Konya Merinos koyunlarının Orta Anadolu şartlarında adaptasyon durumları. Lalahan Zoot. Araşt. Enst., 32, 3-4, Ankara.
9. Yalçın BC, Müftüoğlu Ş, Yurtçu B (1972) Konya Merinoslarında önemli verim özelliklerinin seleksiyonla geliştirme imkanları, I. çeşitli özellikler bakımından performans seviyeleri, Ankara Üniv. Vet. Fak. Derg., 19, 1-2.